

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально - науковий інститут екології
Кафедра екологічного моніторингу та заповідної справи

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

бакалавра

на тему

ОЦІНКА ДОТРИМАННЯ НОРМАТИВНОГО СПІВВІДНОШЕННЯ ЗОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРИРОДНИХ ПАРКІВ В УКРАЇНІ

Виконала: студентка 4-го курсу, групи ДЕ-42
спеціальності : 101 «Екологія»

(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

Пі автора _____ / Ольга ПАРХОМЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Керівник _____ / Надія МАКСИМЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Рецензент _____ / _____
(підпис) (ім'я та прізвище)

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри _____ / Надія МАКСИМЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Нормоконтроль _____ / Аліна ГРЕЧКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Секретар ЕК _____ / Світлана БУРЧЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Харків – 2025 рік

Міністерство освіти і науки України
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА
Навчально-науковий інститут екології
Кафедра екологічного моніторингу та заповідної справи
Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень) бакалавр
Спеціальність 101 Екологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ / проф. Надія МАКСИМЕНКО

підпис

ім'я та прізвище

“30” травня 2024 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ (ПРОЕКТ)**

_____ Ользі ПАРХОМЕНКО _____

(ім'я та прізвище)

1. Тема роботи Оцінка дотримання нормативного співвідношення зонування національних природних парків в Україні

керівник роботи Надія Максименко, доктор географічних наук, професор,

(ім'я, прізвище, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від “16” квітня 2025 року № 4301-5/790

2. Строк подання студентом роботи _____ 30 квітня 2025 р. _____

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

- сформувати комплект картосхем зонування всіх НПП України та дати їх опис;

- визначити існуючі площі всіх зон в кожному НПП;

- спираючись на норми ДБН розрахувати нормативні площі зон для кожного парку;
- порівняйти реальні і нормативні площі зон в кожному парку.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Збір інформації про зонування всіх НПП України.
2	Визначити існуючі площі всіх зон в кожному НПП.
3	Розрахунок нормативних розмірів функціональних зон.
4	Порівняння нормативних і реальних площ зон та висновки після дослідження територій.

5. Дата видачі завдання 28.05.2024 р.

Студент

_____

підпис

Ольга ПАРХОМЕНКО

ім'я і прізвище

**Керівник
роботи**

_____

підпис

проф., Надія МАКСИМЕНКО

посада, ім'я і прізвище

АНОТАЦІЯ

**ОЦІНКА ДОТРИМАННЯ НОРМАТИВНОГО СПІВВІДНОШЕННЯ
ЗОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРИРОДНИХ ПАРКІВ В УКРАЇНІ**

Ольга ПАРХОМЕНКО

Кваліфікаційна робота «Оцінка дотримання нормативного співвідношення зонування національних природних парків в Україні» містить 44 сторінок, 4 розділи, 4 таблиць, 8 рисунків, 0 формул, 61 використаних джерел.

Мета роботи: оцінити відповідність фактичного функціонального зонування територій національних природних парків України чинним нормативним вимогам.

Актуальність теми: недосконалість зонування національних парків України обмежує їхню природоохоронну ефективність. Аналіз цієї проблеми є важливим кроком до створення більш збалансованої системи управління природними територіями.

Завдання : проаналізувати світовий досвід зонування, виявити проблеми та недоліки у функціональному зонуванні НПП України, проаналізувавши рівень відповідності чинним нормативам; сформулювати практичні рекомендації.

Методи: збір даних з відкритих інтернет-джерел, розрахунок нормативних площ зон, порівняльний аналіз, класифікація, візуалізація.

Результати: вивчено нормативні вимоги щодо зонування НПП України згідно з ДБН Б.2.2-12:2019; здійснено порівняльний аналіз фактичного зонування 25 НПП України; визначено 6 груп парків за ступенем відповідності зонування нормативам; створено інтерактивну карту зонування НПП України; запропоновано рекомендації щодо удосконалення зонування.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК, ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ЗОНУВАННЯ,
НОРМАТИВИ, СУВОРОЇ ОХОРОНИ, РЕГУЛЬОВАНОЇ РЕКРЕАЦІЇ,
СТАЦІОНАРНОЇ РЕКРЕАЦІЇ, ГОСПОДАРСЬКА, ІНТЕРАКТИВНА КАРТА .

ABSTRACT

ASSESSMENT OF COMPLIANCE WITH THE NORMATIVE ZONING RATIO OF NATIONAL NATURE PARKS IN UKRAINE

Olha PARKHOMENKO

Qualification work “Assessment of compliance with the normative zoning ratio of national nature parks in Ukraine” contains 44 pages, 4 sections, 4 tables, 8 images, 0 formulas, 61 sources used.

Objective: To evaluate the compliance of the actual functional zoning of the territories of national natural parks of Ukraine with the current regulatory requirements.

Relevance of the topic: The imperfection of the zoning of national parks in Ukraine limits their environmental efficiency. Analyzing this problem is an important step towards creating a more balanced system of natural areas management.

Objectives: To analyze the world experience of zoning, to identify problems and shortcomings in the functional zoning of Ukrainian NNPs, analyzing the level of compliance with the current regulations; To formulate practical recommendations.

Methods: Data collection from open Internet sources, calculation of normative areas of zones, comparative analysis, classification, visualization.

Results: The regulatory requirements for zoning of Ukrainian NNPs in accordance with DBN B.2.2-12:2019 were studied; A comparative analysis of the actual zoning of 25 Ukrainian NNPs was carried out; 6 groups of parks were identified according to the degree of compliance with zoning standards; An interactive map of zoning of Ukrainian NNPs was created; Recommendations for improving zoning were proposed.

NATIONAL NATURAL PARK, FUNCTIONAL ZONING, STANDARDS, STRICT PROTECTION, REGULATED RECREATION, STATIONARY RECREATION, ECONOMIC, INTERACTIVE MAP.

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ЗОНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ ПРИРОДООХОРОННИХ УСТАНОВ.....	9
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ.....	16
РОЗДІЛ 3. ОЦІНКА ВІДПОВІДНОСТІ НОРМАМ ЗОНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРИРОДНИХ ПАРКІВ УКРАЇНИ.....	18
3.1. Загальна оцінка відповідності нормам функціонального зонування території НПП.....	18
3.2 Інтерактивна карта результатів дослідження.....	30
РОЗДІЛ 4. РЕКОМЕНДАЦІЇ	34
ВИСНОВКИ.....	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	40

ВСТУП

Актуальність дослідження: У сучасних умовах поглиблення екологічної кризи, посилення антропогенного навантаження на природні ресурси та активного розвитку рекреаційного туризму особливої актуальності набуває питання ефективного управління природоохоронними територіями. Одним із ключових інструментів такого управління є функціональне зонування, яке дозволяє оптимізувати просторову структуру національних природних парків (НПП), забезпечити збереження цінних екосистем і одночасно задовольняти потреби суспільства у відпочинку, освіті, наукових дослідженнях і сталому природокористуванні. Враховуючи, що в Україні функціонує понад півсотні НПП, важливо не лише формально визначити їх функціональні зони, а й забезпечити відповідність зонування встановленим нормативам, контроль за їх дотриманням і моніторинг ефективності просторової організації територій.

Мета роботи: оцінити відповідність фактичного функціонального зонування територій національних природних парків України чинним нормативним вимогам.

Завдання : проаналізувати світовий досвід зонування, виявити проблеми та недоліки у функціональному зонуванні НПП України, проаналізувавши рівень відповідності чинним нормативам; сформулювати практичні рекомендації.

Методи: збір даних з відкритих інтернет-джерел, розрахунок нормативних площ зон, порівняльний аналіз, класифікація, візуалізація.

Зонування територій національних природних парків України регламентується державними будівельними нормами ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування та забудова територій», згідно з якими кожен парк повинен мати чітко визначені зони: заповідну, зону регульованої рекреації, зону стаціонарної рекреації та господарську зону. Ці зони мають не лише відрізнятися за функціональним призначенням, а й відповідати чітко визначеним просторовим

пропорціям, що базуються на екологічній доцільності та практичному досвіді управління подібними територіями у світі. Однак сучасна практика демонструє суттєві відхилення від нормативів, а також брак системного підходу до управління зонуванням, що створює низку проблем як для охорони природи, так і для забезпечення ефективної діяльності самих парків.

Наукова новизна роботи полягає в поєднанні аналізу нормативно-правової бази з фактичним станом реалізації зонування на прикладі конкретних національних природних парків. Вперше в одному дослідженні було систематизовано дані про реальні площі функціональних зон понад 20 НПП України на основі відкритих джерел і зіставлено їх із нормативними показниками. Отримані результати дають змогу не лише оцінити стан дотримання нормативів, а й визначити ступінь загрози для природоохоронної ефективності національних парків.

Прикладне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів органами управління природно-заповідним фондом, Міністерством охорони довкілля, регіональними адміністраціями та самими національними парками для вдосконалення внутрішнього планування, підвищення прозорості та обґрунтованості управлінських рішень. Зокрема, рекомендації щодо забезпечення відкритості інформації, контролю площ зон та регулярного моніторингу можуть бути інтегровані у практику функціонування НПП.

Таким чином, тема роботи є надзвичайно актуальною з точки зору як охорони природи, так і забезпечення ефективного управління територіями національних природних парків України. Її реалізація дозволяє не лише виявити поточні проблеми, але й сформулювати реальні підходи до покращення природоохоронної діяльності на основі даних, обґрунтованих аналізом і порівнянням із кращими світовими практиками.

РОЗДІЛ 1

АНАЛІЗ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ЗОНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ ПРИРОДООХОРОННИХ УСТАНОВ.

Ефективне зонування територій природоохоронних установ є важливою складовою раціонального управління природними ресурсами та забезпечення довгострокового збереження біорізноманіття. Світова практика показує, що чітке розмежування функціональних зон дозволяє не лише охороняти цінні природні комплекси, а й організовувати сталу рекреаційну діяльність та інтегрувати місцеві громади у процеси управління територіями. У цьому розділі проаналізовано міжнародний досвід формування зонування природоохоронних територій, зокрема рекомендації Міжнародного союзу охорони природи (МСОП) та приклади застосування багаторівневої системи зонування в окремих країнах світу, що може стати орієнтиром для удосконалення підходів в Україні.

Цікавою і показовою є система, запроваджена в Канаді, зокрема в межах національного парку Aulavik [61]. План управління цим парком передбачає чітко окреслену багаторівневу систему зонування, що включає п'ять функціональних зон, кожна з яких виконує власну екологічну, соціальну або управлінську функцію.

Найбільш охоронюваною зоною виступає зона I, яка призначена для абсолютного збереження найбільш чутливих і цінних природних або культурних об'єктів. У цій частині парку повністю заборонено відвідування, транспорт та будь-які форми втручання. Вона виконує функцію своєрідного екологічного ядра, забезпечуючи базовий рівень збереження унікальних природних процесів. У цьому аспекті вона є аналогом заповідної зони в українських національних природних парках, відповідно до ДБН Б.2.2-12:2019 [41], хоча канадська модель часто є ще більш суворою у плані доступу.

Зона II охоплює більшість площі парку і відіграє роль буферної, де зберігаються природні процеси без істотного антропогенного втручання. Ця територія призначена для диких природних ландшафтів, де мінімальне втручання дозволене лише в разі надзвичайної потреби. Рекреаційне використання тут можливе, але в обмеженому форматі — лише з дотриманням режиму відвідування без облаштування інфраструктури. Цю зону доцільно порівняти з зоною регульованої рекреації в Україні, хоча канадське трактування є більш консервативним.

Третя зона — зона природного середовища — є перехідною між дикими природними територіями та зонами з вищим рівнем антропогенного впливу. Тут можливе використання базової інфраструктури, встановлення навігаційних знаків, влаштування стежок та майданчиків для наметів. Основна мета цієї зони — забезпечення можливості ознайомлення з природними цінностями без загрози їх деградації.

Четверта зона визначається як зона активної рекреації, що включає місця з більш розвиненою інфраструктурою для прийому відвідувачів. Вона розрахована на короткострокові візити, організовані тури, екскурсії та надання послуг. Тут можливе будівництво кемпінгів, інформаційних центрів та об'єктів обслуговування. Цю зону можна порівняти з українською зоною стаціонарної рекреації.

П'ята зона — Park Services — відведена для розміщення адміністративних і сервісних об'єктів, необхідних для функціонування парку. Тут дозволено будівництво технічних споруд, складів, приміщень для персоналу, транспортної інфраструктури. Ця зона є аналогом господарської зони в українському підході до зонування. Її площа є незначною, але критично важливою для забезпечення життєздатності управлінської системи.

Система зонування в Aulavik Park не лише демонструє багаторівневий підхід до охорони природи, а й забезпечує гнучке управління територією залежно

від рівня екологічної цінності, рекреаційного навантаження та логістичних потреб [61]. Важливо підкреслити, що канадський досвід чітко відображає прагнення зберегти цілісність природних ландшафтів на рівні всієї екосистеми, з мінімізацією людського впливу в більшості території парку. Для українських національних природних парків це може слугувати прикладом ефективної просторової структури, де пріоритет віддається збереженню біорізноманіття, а не експлуатації рекреаційного потенціалу. Особливо цінним є принцип суворої охорони найбільш чутливих територій, при чому він реалізується не декларативно, а через реальні управлінські механізми, включаючи обмеження доступу, чіткий розподіл функцій і відповідальності, та постійний моніторинг стану природного середовища.

Світова практика зонування природоохоронних територій поступово переходить від формального поділу до оцінки ефективності цього зонування з точки зору досягнення екологічних, соціальних та управлінських цілей.

Функціональне зонування національних парків істотно варіюється залежно від країни або регіону, що зумовлено різницею в природних умовах, географічному положенні, соціально-економічному розвитку та управлінських підходах. Наприклад, у США застосовується класична модель зонування з чітким розмежуванням природних і антропогенних зон, а також деталізованим підходом до управління кожною з них. В Італії структура зонування є більш диференційованою — вона охоплює від трьох до шести типів функціональних зон, що свідчить про гнучкість і складність системи. У Новій Зеландії функціональне зонування передбачає використання концепції «спеціальних зон» і «управлінського зонування», що дозволяє адаптувати підходи до конкретних природоохоронних цілей [59].

Грунтовне дослідження, проведене міжнародною групою авторів у 2024 році, присвячене саме глобальному аналізу ефективності зонування в біосферних резерватах — одному з найвищих форматів природоохоронних територій у

міжнародній системі (ЮНЕСКО МАБ) [59]. У роботі систематизовано понад 100 публікацій, присвячених реалізації концепції зонування на п'яти континентах. Біосферні резервати, на відміну від класичних національних парків, мають більш комплексну модель функціонування, що базується на принципі співіснування збереження природи та сталого розвитку. Традиційно вони поділяються на три основні зони: ядро (core zone), буферна зона (buffer zone) і зона переходу (transition zone). Ядро призначене виключно для збереження природних екосистем, буферна зона – для наукових досліджень, екологічної освіти та екотуризму, тоді як зона переходу передбачає сталу економічну діяльність місцевого населення. Автори наголошують, що сама наявність зонування ще не гарантує досягнення природоохоронних цілей. Ефективність залежить від чіткості меж, правового статусу зон, взаємодії з місцевими громадами, а також від ресурсів, які залучаються для управління. У багатьох країнах зафіксовані випадки, коли формальне виділення ядра або буфера не супроводжується реальними обмеженнями, що призводить до втрати цінностей цих територій. Особливо це стосується країн із недостатнім рівнем контролю або нестабільною політичною ситуацією. Значна увага приділяється прикладам адаптивного зонування, яке змінюється залежно від результатів моніторингу, екологічного стану або соціально-економічних умов. Це дозволяє створити більш гнучку і динамічну систему управління, що відповідає реальним загрозам і потребам. Також у публікації розглянуто вплив участі місцевого населення на ефективність реалізації зонування. Активна співпраця з громадами, залучення їх до прийняття рішень та поділ вигод від екотуризму значно підвищує рівень збереження в буферних і перехідних зонах [62].

Чітке і функціонально обґрунтоване зонування може значно посилити ефективність охорони біорізноманіття в межах природоохоронних територій. Однією з найбільш поширених у світі моделей є концепція зонування, прийнята програмою Людина і Біосфера (МАБ) [60]. Ця концепція активно

використовується у багатьох країнах, таких як Австралія, Канада, Китай, Німеччина, Мексика, Іспанія та США. Хоча назви та конкретні управлінські режими можуть варіюватися, базовий принцип залишається незмінним: диференціація території за функціями — від найсуворішого природоохоронного режиму до зони допустимого людського втручання. Метою цього підходу є зниження тиску на найбільш цінні з точки зору збереження ділянки території, забезпечуючи водночас можливість сталого використання ресурсів у менш вразливих зонах. Однак глобальний аналіз свідчить, що ефективність такого підходу не є однозначною. У деяких випадках функціональне зонування справді демонструвало позитивний результат, наприклад, обмежуючи розвиток інфраструктури в межах лише перехідної зони або знаходячи баланс між потребами охорони та соціально-економічного розвитку. Проте є й значна кількість досліджень, які виявили серйозні недоліки: навіть у суворо охоронюваних ядрових зонах часто фіксуються значні втручання людини, а рівень цього впливу з часом лише зростає. Ці випадки демонструють ризик формалізації зонування, коли воно існує лише «на папері», без фактичного дотримання встановлених обмежень. Така ситуація призводить до того, що принципи зонування не втілюються в реальності, а охоронний режим залишається декларативним. Важливо також відзначити, що ефективність зонування залежить не лише від картографічного поділу території, а й від рівня управління: сильніші управлінські структури краще справляються з контролем за вирубками лісу та іншими загрозами. Однією з головних проблем виявляється брак інформації у менеджерів парків про реальний стан охоронюваних об'єктів. У більшості випадків керівники не мають чітких даних, які дозволили б визначити, наскільки доцільно розмежовані функціональні зони. Також бракує інтегрованих регіональних даних про стан екосистем, що унеможливило прийняття обґрунтованих управлінських рішень. У зв'язку з цим сучасні підходи вимагають регулярного аналізу ефективності зонування — з точки зору

досягнення охоронних цілей, збереження цільових видів і середовищ існування, а також соціальної прийнятності заходів [60].

Таким чином, просте дотримання формального нормативу поділу на зони (наприклад, за площею ядра чи буферу) не гарантує ефективності охорони. Важливішим є механізм реалізації зонування: наявність чітких меж, контроль за дотриманням режиму, залучення громад, а також гнучкість системи з урахуванням змін довкілля і соціального середовища. Ці висновки є надзвичайно релевантними для аналізу зонування в НПП України, де наразі спостерігається подібна тенденція до декларативності та брак системного моніторингу функціональних зон.

Опрацьована інформація зі світового досвіду зонування згрупована у таблиці 1.1

Таблиця 1.1

Світовий досвід зонування національних парків

Країна / Регіон	Функціональні зони	Принцип виділення зон та особливості	Примітки
Канада (Aulavik National Park)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зона абсолютного збереження 2. Буферна зона дикої природи 3. Зона природного середовища 4. Зона активної рекреації 5. Зона обслуговування (Park Services) 	<p>Виділення за рівнем антропогенного навантаження та екологічної цінності. Зона 1 — повна заборона доступу. Зона 2 — мінімальне втручання. Зона 3 — легка інфраструктура. Зона 4 — туристична інфраструктура. Зона 5 — технічне обслуговування.</p>	<p>Високий рівень контролю. Забезпечено реальні обмеження доступу, функціональний менеджмент, адаптивне управління.</p>
Біосферні резервати (ЮНЕСКО, глобальна практика: Німеччина, Іспанія, Мексика, Китай та інші)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ядро (Core) 2. Буферна зона (Buffer) 3. Перехідна зона (Transition) 	<p>Диференціація за функціями: ядро — охорона природи, буфер — дослідження і екотуризм, перехід — сталий розвиток.</p>	<p>Широко використовується в програмах "Людина і біосфера". Часто виникають проблеми із формальністю</p>

			зонування без реального режиму.
Україна (згідно ДБН Б.2.2-12:2019)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Заповідна зона ($\geq 20\%$) 2. Зона регульованої рекреації ($\geq 35\%$) 3. Зона стаціонарної рекреації ($\geq 10\%$) 4. Господарська зона (15–35%) 	<p>Виділення відповідно до нормативних вимог і типу використання. Заповідна — наукові спостереження, без втручань. Регульована — відпочинок з обмеженнями. Стаціонарна — кемпінги тощо. Господарська — підтримка життєдіяльності парку.</p>	<p>Часто спостерігається декларативність і відсутність моніторингу. Реальне зонування не завжди відповідає нормам. Необхідна модернізація управлінських підходів.</p>

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Співвідношення зон в НПП регулюється ДБН Б.2.2-12:2019 Планування та забудова територій [11].

При проектуванні територій НПП слід виділяти такі функціональні зони:

- заповідну, яка повинна займати площу, що становить 20% від території парку;
- регульованої рекреації - повинна становити 35% і більше від території парку;
- стаціонарної рекреації має становити 10% і більше від території парку;
- господарська зона - може складатись із населених пунктів, виробничих, комунальних, інфраструктурних об'єктів, земельних ділянок для забезпечення потреб парку (5-10%). Загалом зона може скласти 15-35% території парку.

Для збору первинної інформації про стан зонування національних природних парків використовувалися такі джерела: офіційні сайти НПП України; відкриті наукові джерела та публікації; геопросторові дані, що доступні у відкритому доступі; матеріали з планувальних та організаційних документів, затверджених адміністраціями НПП. Особлива увага приділялася лише офіційно підтвердженим або опублікованим даним.

Для проведення розрахунків та створення таблиць було обрано програму Google Таблиці, яка дає змогу обробити необхідний об'єм даних та структурувати інформацію.

Етапи проведення дослідження:

1. Підбір національних природних парків для аналізу.
2. Збір даних про функціональне зонування.

3. Розрахунок нормативних площ функціональних зон на основі загальної площі НПП.
4. Порівняння фактичних та нормативних площ.
5. Аналіз відповідності зонування встановленим стандартам.
6. Систематизація та візуалізація отриманих результатів.

РОЗДІЛ 3.

ОЦІНКА ВІДПОВІДНОСТІ НОРМАМ ЗОНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРИРОДНИХ ПАРКІВ УКРАЇНИ

3.1. Загальна оцінка відповідності нормам функціонального зонування території НПП

Нормативний документ, який регулює функціональне зонування національних природних парків (НПП) в Україні. ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування та забудова територій», виданий Мінрегіоном України, в якому детально описуються вимоги до зонування територій НПП. Згідно з цим документом, при проектуванні територій НПП повинні виділятися наступні функціональні зони:

1. Заповідна зона:

Площа цієї зони повинна складати не менше 20% від загальної території парку. Це зона суворої охорони, де дозволено лише наукове спостереження і мінімальне втручання людини. Основне завдання цієї зони — збереження природних екосистем в їх природному стані, без людського впливу.

2. Зона регульованої рекреації:

Площа цієї зони повинна складати 35% і більше від території парку. Вона включає території, які можуть бути використані для активного відпочинку та туризму, але з певними обмеженнями для збереження екологічного балансу. Зона регульованої рекреації передбачає певні правила та обмеження для забезпечення сталого використання природних ресурсів.

3. Зона стаціонарної рекреації:

Має складати не менше 10% території парку. Ця зона включає території для інфраструктури, розміщення туристичних баз, кемпінгів, санаторіїв і т.д. Тут

може бути збудована інфраструктура, що забезпечує комфортне перебування відвідувачів, але з дотриманням природоохоронних вимог.

4. Господарська зона:

Ця зона може складати від 5% до 10% території парку і включає в себе території для розміщення населених пунктів, виробничих об'єктів, комунальних і інфраструктурних об'єктів, а також земель для забезпечення потреб парку (наприклад, для господарських будівель, складів або службових приміщень).

Загалом господарська зона може складати 15-35% від території парку в залежності від конкретних потреб парку та його місцевості. Це також включає можливість використання земель для підтримки життєдіяльності національного парку, а також для забезпечення потреб місцевих громад.

Обґрунтування такого зонування:

1. Заповідна зона (20%): цей відсоток необхідний для того, щоб забезпечити достатньо великий простір для збереження природних екосистем, рідкісних видів флори та фауни, а також для проведення наукових досліджень. Вона має бути ізольованою від людської діяльності, що дає можливість екосистемам розвиватися без втручання людини.

2. Регульована рекреація (35%): ця зона дозволяє максимальне використання території для туризму та відпочинку, але з дотриманням вимог щодо мінімізації негативного впливу на природу. Враховується, що для сталого розвитку туризму необхідно значну частину території виділяти під зону для рекреаційної діяльності з обмеженнями.

3. Стаціонарна рекреація (10%): для забезпечення необхідної інфраструктури для відпочивальників (кемпінгів, баз відпочинку, готелів) потрібна виділена частина парку. Вона має бути достатньою для розміщення людей, але й зберігати баланс, не шкодячи навколишньому середовищу.

4. Господарська зона (15-35%): зона господарського використання необхідна для забезпечення належної роботи парку, підтримки інфраструктури

та забезпечення базових потреб, таких як енергозабезпечення, водопостачання, адміністративні будівлі і т.д. Це забезпечує життєдіяльність національного парку без порушення природоохоронних вимог.

Правові аспекти функціонального зонування

Правові аспекти функціонального зонування національних природних парків регулюються на основі ряду законодавчих та нормативних актів:

1. Закон України "Про природно-заповідний фонд України" — встановлює основи охорони природних територій, регламентує питання заповідних зон та їх охорону [15].

2. ДБН Б.2.2-12:2019 "Планування та забудова територій" — дає конкретні вказівки щодо проектування територій НПП, зокрема виділення функціональних зон, що дозволяє забезпечити охорону природи при інтеграції людської діяльності [11].

3. Постанови Кабінету Міністрів України та інші підзаконні акти — регулюють питання, пов'язані з використанням земель у межах природоохоронних територій, організацією екологічно чистої рекреаційної діяльності та забезпеченням сталого розвитку [15].

За допомогою пошуку на офіційних сайтах НПП і відкритих джерелах, розміщених в мережі, вдалося отримати дані щодо функціонального зонування для 26-ти НПП з 53-ох. Серед цих парків більшість оприлюднили інформацію про зонування на своїх офіційних сайтах(21). Інші 5 парків (Великий Луг, Верховинський, Ічнянський, Кам'янська Січ, Шацький) не мали необхідної інформації на своїх офіційних сайтах, просте вдалося знайти цю інформацію на сторонніх джерелах. У приклад хочеться привести

За допомогою оформлення даних в таблицю і розрахунків згідно методики, було умовно поділено 25 парків на 6 груп, залежно від відповідності фактичних площ функціональних зон розрахунковим(нормативним).

1 група (“Азово-Сиваський”, “Приазовський”, “Синьогора”, “Карпатський”, “Верховинський”, “Ічнянський”) [1, 31, 45, 40, 21, 55] налічує 6 НПП, площі ФЗ яких є задовільними. Серед них “Азово-Сиваський” є лідером за площею заповідної зони (75,2% від загальної площі парку), “Ічнянський” є лідером за площею зони регульованої рекреації (75,8 від загальної площі парку), а НПП “Синьогора” має найближчі до нормативних функціональні зони (рис.3.1). Розміщення їх дещо незвичне - заповідна знаходиться на межі НПП, але враховуючи те, що це придегла до вершини гірського хребта територія, то розподіл функціональних зон є логічним.

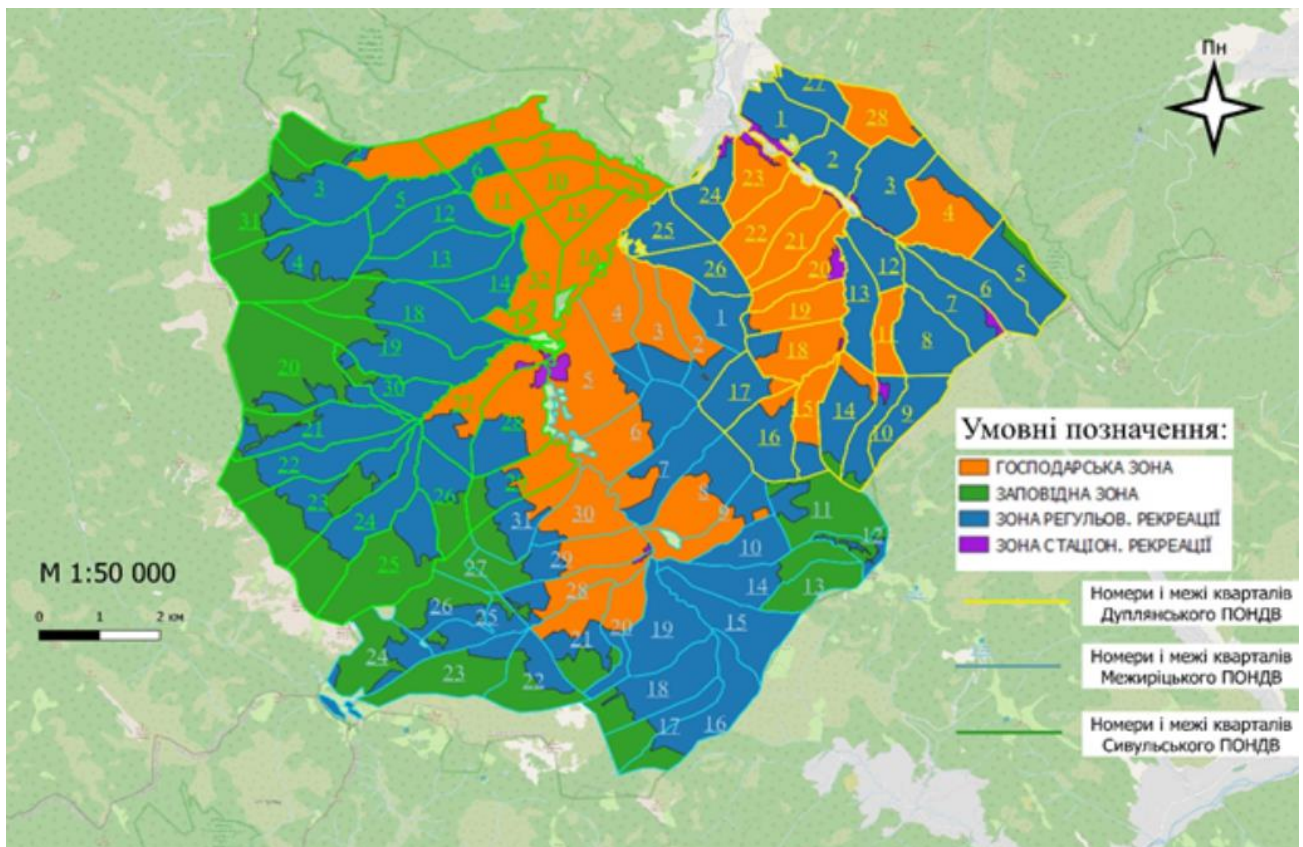

Рис. 3.1 - Функціональне зонування НПП Синьогора [45]

Наступна група 2 налічує 2 НПП «Галицький» та «Сколівські Beskidy» [3, 44] які мають наближені до задовільних площі функціональних зон. Зонування парку «Галицький» не можна назвати повністю задовільним через меншу від нормативної площу зони регульованої рекреації (30% замість 35+% від загальної площі парку) та трохи більшу від нормативної площу господарської зони (35,1%

замість 15-35% від загальної площі парку). Площі заповідної зони та регульованої рекреації НПП «Сколівські Бескиди» відповідають нормативним, проте зона стаціонарної рекреації має перевищення (40,9% замість 15-35% від загальної площі парку (рис.3.2).

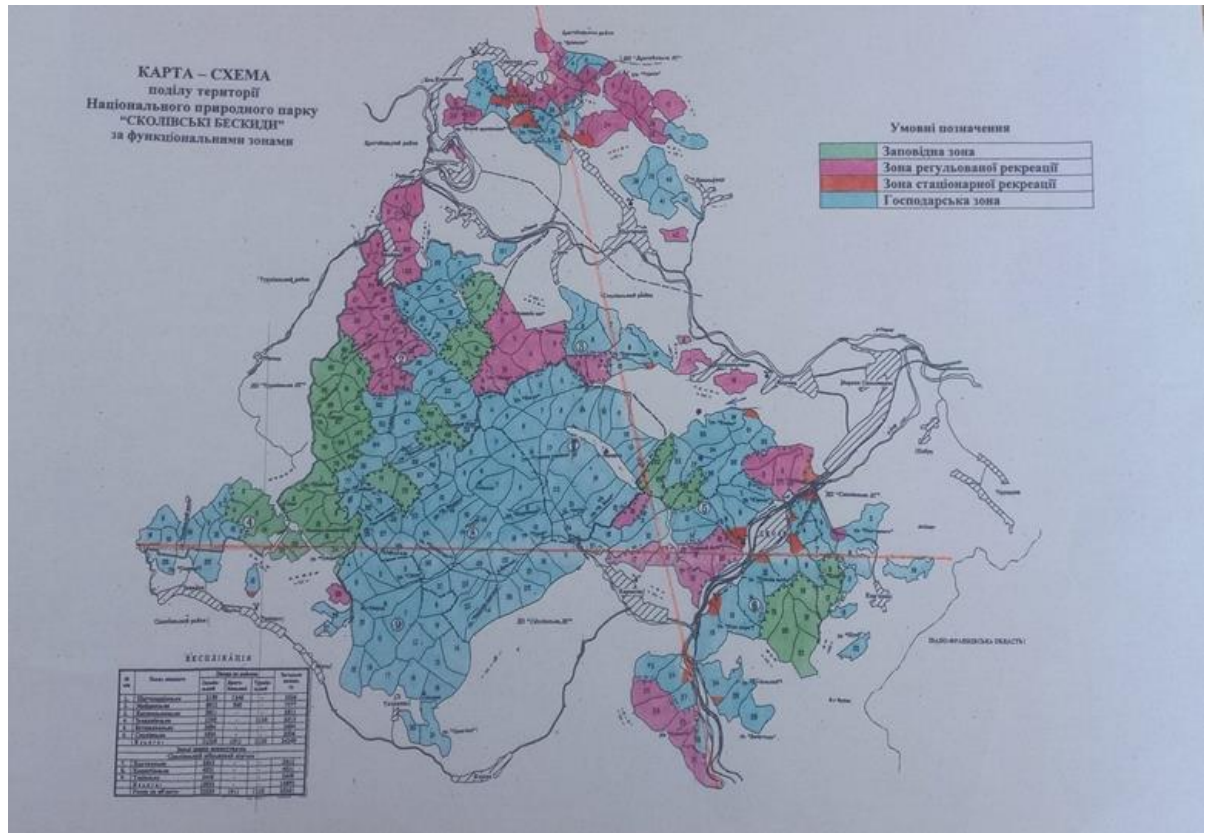

Рис. 3.2 - Функціональне зонування НПП Сколівські Бескиди [44]

Група 3 характеризується менш наблизеним до задовільного зонування, що є менш наблизеними до нормативних площ функціональних зон і налічує 5 парків («Вижницький», «Гетьманський», «Тузлівські лимани», «Королівські Бескиди», «Великий Луг») [56, 4, 9, 48, 28]. Два з них мають перевищення площ господарської зони («Тузлівські лимани» - 46,3%, «Великий Луг» - 44,6%). НПП «Гетьманський» вирізняється великою площею зони регульованої рекреації - 80,7% від загальної площі і недостатньою площею заповідної зони - 16,2% (рис. 3.3). Недостатню площу заповідної зони також має НПП «Вижницький» - 18,7%, проте зони регульованої рекреації та господарської відповідають

нормативним значенням (44,4% та 30,3% відповідно). НПП «Королівські Бескиди» вирізняється значним перевищенням площі зони стаціонарної рекреації (42,5% замість 10% від загальної площі парку).

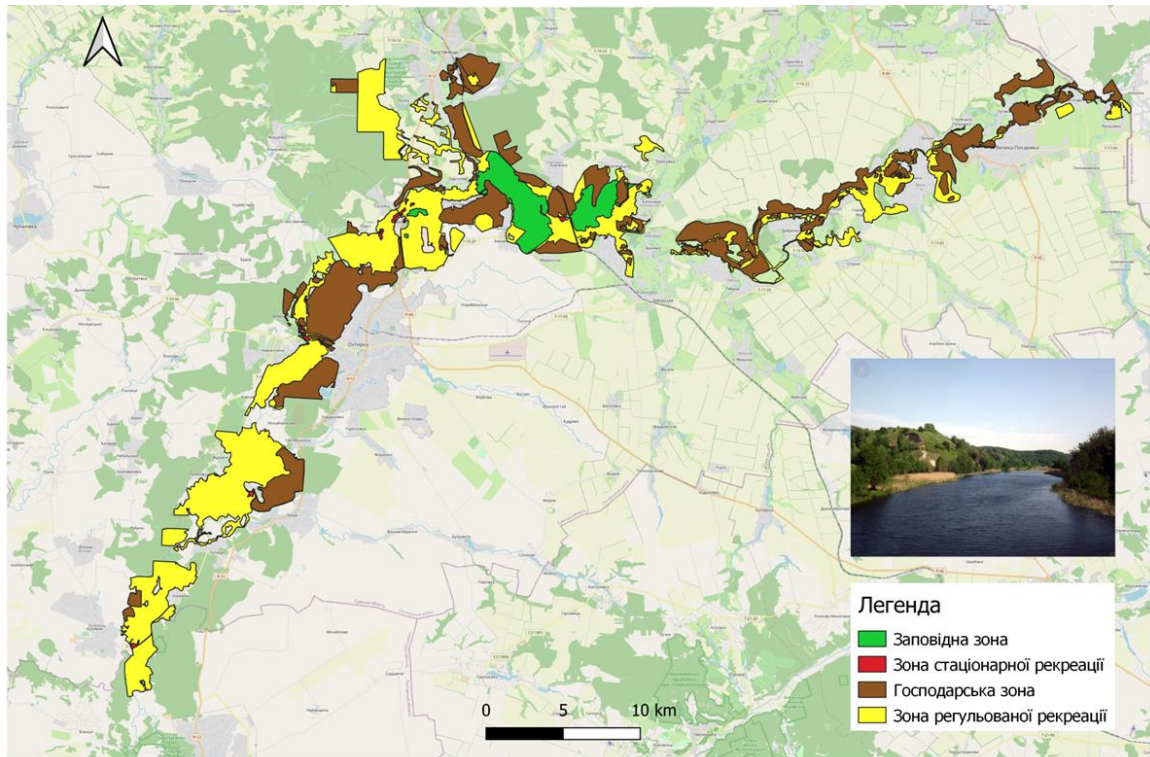

Рис. 3.3 - Функціональне зонування Гетьманського НПП. [4]

Група 4 налічує 5 НПП («Гуцульщина», «Дворічанський», «Деснянсько-Старогутський», «Святі Гори», «Цуманська пуща»), [29, 12, 13, 20, 19] зонування яких класифіковане як «далеким від задовільного». У випадках чотирьох парків площі господарської зони перевищують нормативні значення («Гуцульщина» - 50,7%, «Дворічанський» - 57,2%, «Деснянсько-Старогутський» - 36,0%, «Цуманська пуща» - 69,7%) (рис.3.4).

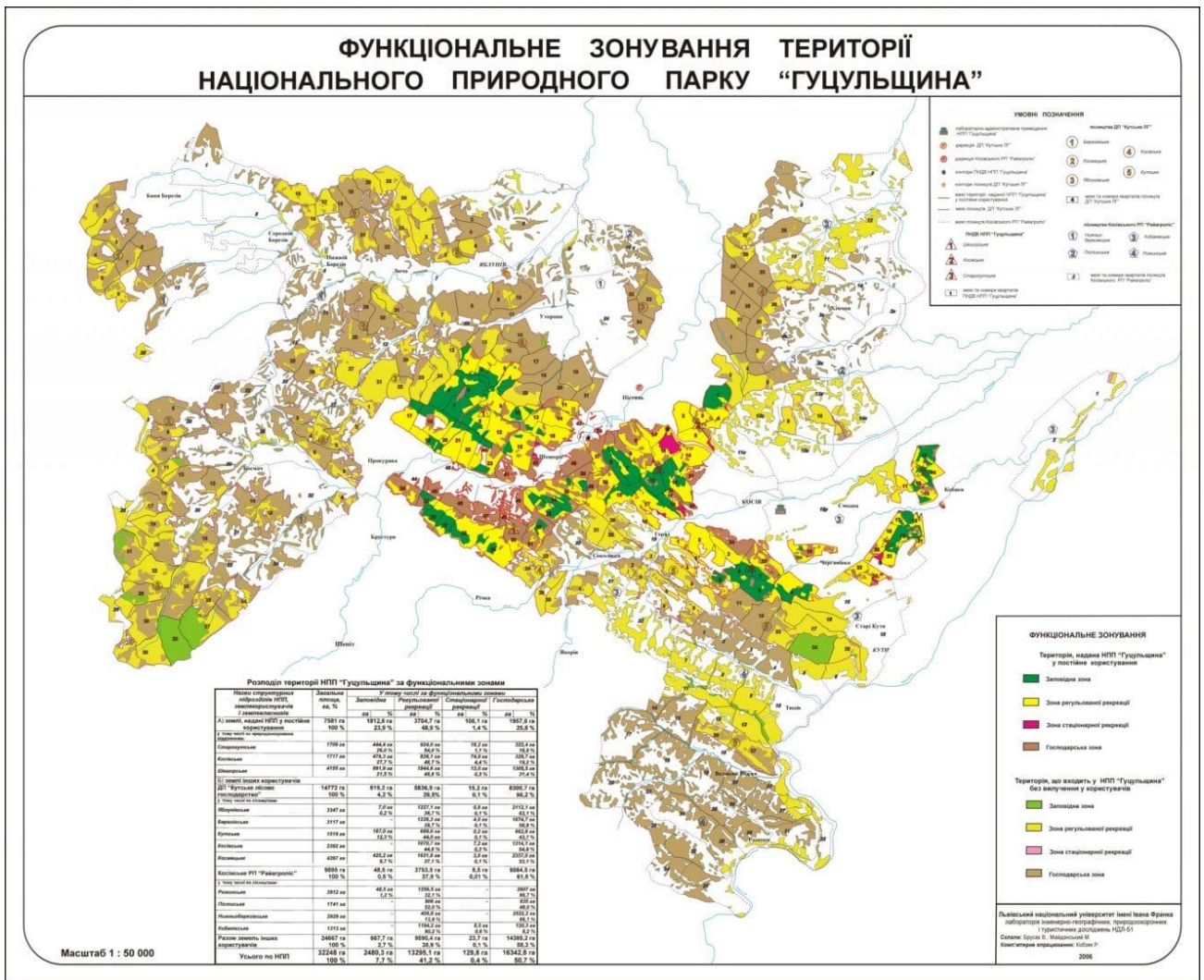

Рис. 3.4 - Функціональне зонування НПП Гуцульщина [29]

Зони регульованої рекреації НПП «Деснянсько-Старогутський» та «Гуцульщина» є задовільними (48,2% та 41,2% відповідно), в парку «Святі Гори» ця зона складає 79,4%, а в НПП «Цуманська пуца» ця зона зовсім відсутня. Інші площі функціональних зон трьох НПП є меншими від нормативних (Заповідні зони: «Дворічанський» - 17,5%, «Деснянсько – Старогутський» - 15,7%, «Святі Гори» - 6,5%, «Гуцульщина» - 7,7%, замість 20% від загальної площі парку. І площа регульованої рекреації «Дворічанський» - 23,0% замість 35+%).

Наступні 4 парки («Гомільшанські ліси», «Залісся», «Подільські Товтри», «Ужанський») [57, 42, 51, 43] об’єднані у 5-ту групу і характеризуються повною

невідповідністю фактичних площ зонування нормативним (рис. 3.5). Усі три парки мають значне перевищення площ господарської зони («Гомільшанські ліси» - 75,5%, «Залісся» - 71,1%, «Подільські Товтри» - 94,1%, «Ужанський» - 70,7%) за рахунок інших функціональних зон.

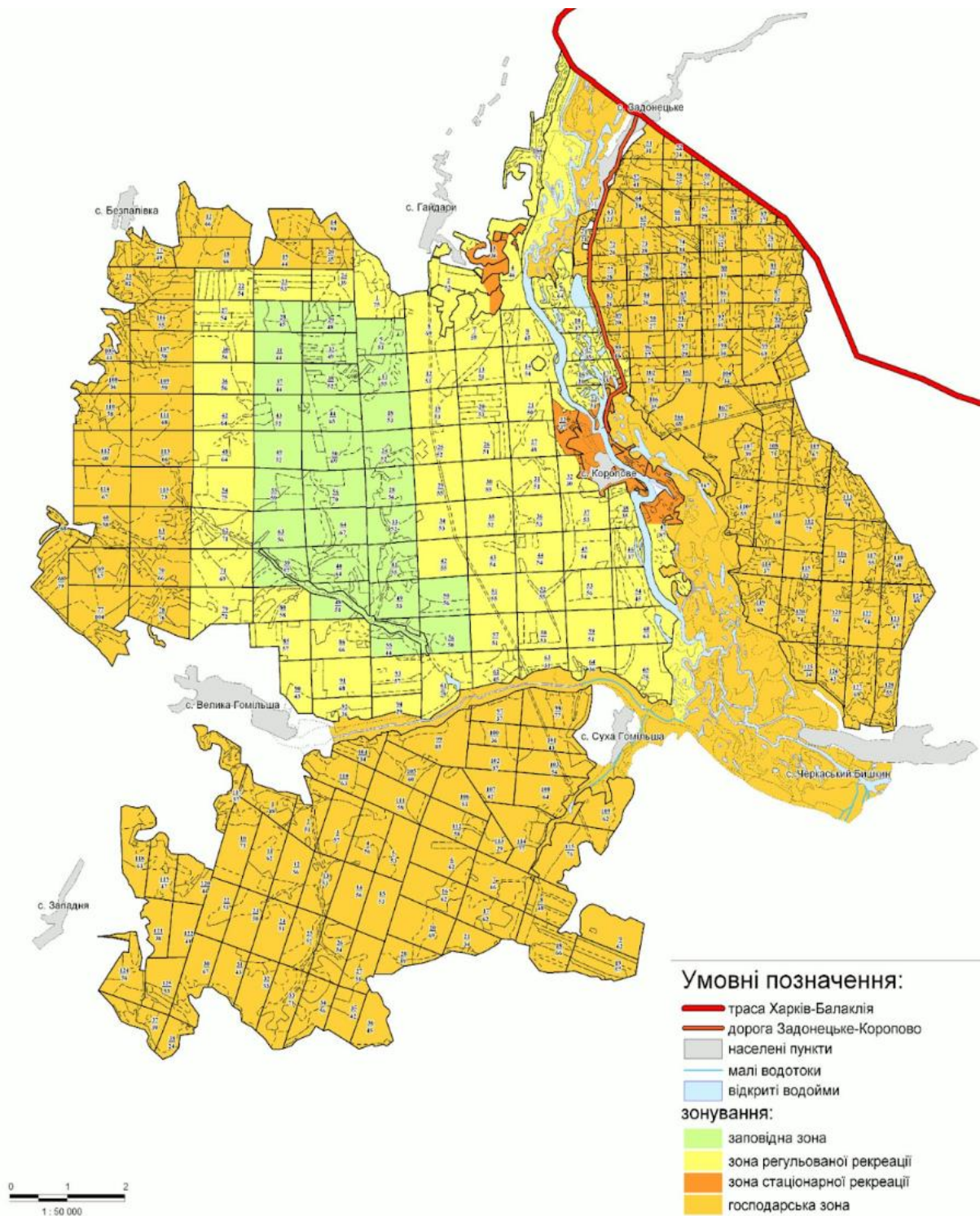

Рис. 3.5 - Функціональне зонування НПП Гомільшанські ліси [57]

Остання група з 4-ох парків («Синевир», «Яворівський», «Кам'янська Січ», «Шацький») [6, 52, 39, 54] не може бути проаналізована через різницю загальної площі, наданої у відкритих джерелах та на офіційних сайтах та розрахованої, отриманої при сумуванні усіх функціональних зон.

Вся інформація описана у цьому розділі сформована у таблицях 3.1 та 3.3, прикріплених нижче.

Таблиця 3.1

Порівняння розрахованих (нормативних) і реальних площ функціональних зон
НПП України.

1	Азово-Сиваський	52154	39231	75,2	10430	618	1,2	18254	49	0,1	5215	12256	23,5	7823	18254
2	Приазовський	78126	16388	21,0	15625	33669	43,1	27344	40	0,1	7813	28029	35,9	11719	27344
3	Синьогора	10866	2187	20,1	2173	5452	50,2	3803	90	0,8	1087	3135	28,9	1630	3803
4	Карпатський	50495	11401	22,6	10099	25964	51,4	17673	96	0,2	5050	13033	25,8	7574	17673
5	Верховинський	12022	5917	49,2	2404	3609	30,0	4208	26	0,2	1202	2470	20,5	1803	4208
6	Ічнянський	9666	2140	22,1	1933	7324	75,8	3383	35	0,4	967	166	1,7	1450	3383
7	Галицький	14684	5105	34,8	2937	4405	30,0	5139	14	0,1	1468	5160	35,1	2203	5139
8	Сколівські Бескиди	35684	8350	23,4	7137	12596	35,3	12489	1427	4,0	3568	14594	40,9	5353	12489
9	Вижницький	11238	2107	18,7	2248	4992	44,4	3933	745	6,6	1124	3394	30,2	1686	3933
10	Гетьманський	11673	1895	16,2	2335	9425	80,7	4086	115	1,0	1167	236	2,0	1751	4086
11	Тузлівські лимани	27865	10404	37,3	5573	4561	16,4	9753	55	0,2	2787	12893	46,3	4180	9753
12	Королівські Бескиди	8997	2416	26,9	1799	2574	28,6	3149	3828	42,5	900	179	2,0	1350	3149
13	Великий Луг	16756	8104	48,4	3352	1172	7,0	5866	0	0,0	1676	7479	44,6	2514	5866
14	Гуцульщина	32248	2480	7,7	6450	13295	41,2	11287	130	0,4	3225	16343	50,7	4837	11287
15	Дворічанський	3131	548	17,5	626	721	23,0	1096	70	2,2	313	1791	57,2	470	1096
16	Деснянсько- Старогутський	16214	2547	15,7	3243	7820	48,2	5675	2	0,0	1621	5844	36,0	2432	5675

17	Святі Гори	40448	2648	6,5	8090	32098	79,4	14157	1894	4,7	4045	3808	9,4	6067	14157
18	Цуманська пуща	33 475	9 854	29,4	6695	0	0,0	11716	300	0,9	3348	23320	69,7	5021	11716
19	Гомільшанські ліси	14314	1022	7,1	2827	1380	9,6	4947	1100	7,7	1413	10811	75,5	2120	4947
20	Залісся	14836	2511	16,9	2967	1521	10,3	5193	250	1,7	1484	10552	71,1	2225	5193
21	Подільські Товтри	261315	2282	0,9	52263	12961	5,0	91460	208	0,1	26132	24584 3	94,1	39197	91460
22	Ужанський	46146	5224	11,3	9229	8203	17,8	16151	99	0,2	4615	32620	70,7	6922	16151
23	Синевир	40777	5840	14,3	8155	21377	52,4	14272	8	0,0	4078	390	1,0	6117	14272
24	Яворівський	7108	1030	14,5	1421	1428	20,1	2487	40	0,6	710	415	5,8	1066	2487
25	Кам'янська Січ	12261	2942	24,0	2452	3407	27,8	4291	56	0,5	1226	2319	18,9	1839	4291
26	Шацький	32 515	5446	16,7	6503	12836	39,5	11380	1028	3,2	3252	29667	91,2	4877	11380

Таблиця 3.2 Умовні позначення для таблиці 3.1.

	Невідповідність загальній площі
	Зовсім незадовідне
	Далеке від задовільного
	Менш наближене до задовільного
	Наближене до задовільного
	Задовільне

Більша частина Національних природних парків України не оприлюднили числову інформацію про площі функціональних зон і для них було розраховано нормативні значення, відштовхуючись від оприлюдненої інформації про загальні площі територій цих парків. Отримані розрахунки подано у вигляді таблиці 3.3.

Таблиця 3.3.

Розраховані нормативні площі зонування для НПП без оприлюдненої
відповідної інформації

№	Назва НПП	Площа, км2/га	Заповідна зона 20%	Регульован ої рек- реації, понад 35%	Стационарн ої рекреації. 10%	Господарська зона, 15-35%	
1	Білобережжя Святослава	35223	7045	12328	3522	5283	12328
2	Білоозерський	7014	1403	2455	701	1052	2455
3	Бойківщина	12240	2448	4284	1224	1836	4284
4	Бузький Гард	6138	1228	2148	614	921	2148
5	Голосіївський	10988	2198	3846	1099	1648	3846
6	Дермансько-Острозький	5448	1090	1907	545	817	1907
7	Джарилгацький	10000	2000	3500	1000	1500	3500
8	Дністровський каньйон	10829	2166	3790	1083	1624	3790
9	Зачарований край	6101	1220	2135	610	915	2135
10	Кармелюкове Поділля	16518	3304	5781	1652	2478	5781
11	Кременецькі гори	6951	1390	2433	695	1043	2433
12	Кремінські ліси	7269	1454	2544	727	1090	2544
13	Мале Полісся	8762	1752	3067	876	1314	3067
14	Мезинський	31035	6207	10862	3104	4655	10862
15	Меотида	20 720	4144	7252	2072	3108	7252
16	Нижньодніпровський	80177	16035	28062	8018	12027	28062
17	Нижньодністровський	21511	4302	7529	2151	3227	7529
18	Нижньосульський	18635	3727	6522	1864	2795	6522
19	Нобельський	25318	5064	8861	2532	3798	8861
20	Олешківські піски	11 671	2 334	4 085	1 167	1 751	4 085
21	Північне Поділля	15587	3117	5455	1559	2338	5455
22	Прип'ять-Стохід	39315	7863	13760	3932	5897	13760
23	Пирятинський	12028	2406	4210	1203	1804	4210
24	Слобожанський	5244	1049	1835	524	787	1835

25	Хотинський	9446	1889	3306	945	1417	3306
26	Чарівна гавань	-	0	0	0	0	0
27	Черемоський	7117	1423	2491	712	1068	2491

3.2 Інтерактивна карта результатів дослідження

Візуалізація даних є ключовим інструментом для глибшого розуміння просторових процесів, особливо у сфері екології та охорони природи. У контексті аналізу зонування національних природних парків України, графічне представлення інформації дозволяє не лише узагальнити значні обсяги просторових даних, а й зробити їх доступними для інтерпретації як фахівцями, так і широкою аудиторією. Візуалізація сприяє виявленню диспропорцій у розподілі функціональних зон. У рамках дипломної роботи була створена інтерактивна карта на платформі ArcGIS, що демонструє актуальний стан зонування усіх НПП України. Перша карто-схема, створена за допомогою платформи ArcGIS з нанесеними точками - НПП, які надали інформацію про зонування, залежно від їх географічного розташування (рис.3.6). Кольори точок несуть інформацію про відповідність площ функціональних зон нормативним.

Рис. 3.6 - Карто-схема просторового розміщення НПП з різним рівнем виконання вимог зонування за ДБН Б.2.2-12:2019

Карто-схема, створена за допомогою платформи ArcGIS з нанесеними червоними трикутниками - НПП, які не надали інформацію про зонування, залежно від їх географічного розташування (рис. 3.7).

Рис. 3.7 - Карто-схема просторового розміщення НПП зонування яких не представлено в доступних джерелах

Аналіз показав, що більшість НПП України мають проблеми із якістю функціонального зонування. Задовільне або наближене до задовільного зонування переважає переважно в Карпатському регіоні та на півдні країни. Натомість центральні та східні області мають значну кількість парків із незадовільним або дуже незадовільним зонуванням.

Окрім візуальної інформації, створена інтерактивна карта дає можливість дізнатися про реальне (при наявності) та розрахункове(нормативне) зонування, натиснувши на будь-яке з умовних позначень, які відповідають за кожен національний природний парк. Натискання на позначку відкриває віконце з назвою НПП та фрагментом з таблиць 1,2 або 3, відповідно до кожного об'єкту.

Приклад віконця з інформацією можна побачити на рис. 3.8.

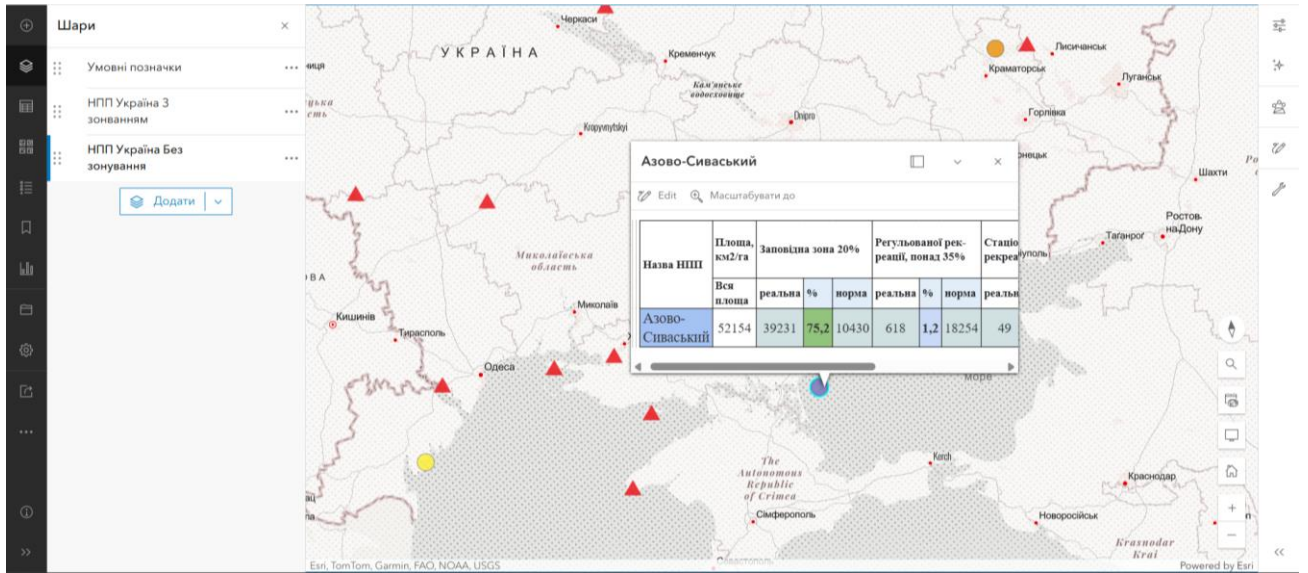

Рис. 3.8 - Приклад «віконця» з інформацією про реальні і нормативні площі функціональних зон кожного парку

РОЗДІЛ 4. РЕКОМЕНДАЦІЇ

Аналіз фактичного стану функціонального зонування національних природних парків України, проведений у розділі 3, виявив суттєву проблему — значна частина НПП не має у відкритому доступі даних про площі функціональних зон або взагалі не здійснила нормативно обґрунтоване зонування своїх територій. Така ситуація суперечить не лише вимогам ДБН Б.2.2-12:2019, а й загальній концепції ефективного управління природоохоронними територіями. Отримані розрахункові значення з таблиці 4 цього дослідження можуть бути використані даними парками для формування відповідного зонування та реалізації вищезгаданої концепції.

Перш за все, варто зазначити, що ситуація із функціональним зонуванням у кожному національному природному парку є унікальною та залежить від низки чинників, зокрема природно-географічних умов, ландшафтної структури, рівня антропогенного навантаження, щільності населення, туристичної привабливості території та наявної інфраструктури. Однак, незалежно від цих відмінностей, наявність зонування, що відповідає нормативним вимогам, є критично важливою умовою ефективного управління парками. Воно дозволяє забезпечити збереження цінних природних комплексів, мінімізувати екологічні ризики, впорядкувати рекреаційну діяльність і досягти балансу між охороною природи та потребами суспільства.

На основі аналізу 26 національних природних парків, для кожного з них можна надати рекомендації щодо коригування площ функціональних зон. Азово-Сиваський, Приазовський, Синьогора, Карпатський, Верховинський, Ічнянський — зонування є задовільним, змін не потребує. Азово-Сиваський має надмірно велику заповідну зону (75,2%), однак це відповідає природоохоронним цілям, тому скорочення не рекомендується. Ічнянський має перевищення площі зони

регульованої рекреації (75,8%), однак розмір заповідної зони є повністю задовільним. Щодо Галицького НПП - слід збільшити площу зони регульованої рекреації до 35%+ (зараз 30%) для відповідності нормативам, одночасно зменшивши господарську зону з 35,1% до меж нормативу (максимум 35%). Проте, слід зауважити, що це незначні відхилення. «Сколівські Бескиди» - необхідно зменшити площу зони стаціонарної рекреації, яка складає 40,9%, що значно перевищує норматив 10%; можливо, частину цієї зони доцільно перевести у зону регульованої рекреації, а іншу в господарську зону, залежно від реального функціонального використання. Для Вижницького варто компенсувати заповідну зону (зараз 18,7%) до мінімальних 20%. Можливо, за рахунок вилучення певних відповідних територій з зони регульованої рекреації. Національний природний парк «Гетьманський» - за можливості потрібно зменшити площу регульованої рекреації (80,7% - суттєво вище норми), збільшивши натомість заповідну зону, яка нині становить 16,2%, що менше допустимого мінімуму. «Тузлівські лимани» - площа господарської зони перевищує норматив (46,3%), її необхідно скоротити до 35% або менше. Частину господарської зони, за можливості, варто перевести до зони стаціонарної рекреації, що зробило б функціональне зонування даного НПП ідеально відповідним вимогам ДБН Б.2.2-12:2019. Цуманська пуща — господарська зона складає 69,7%, що є суттєвим перевищенням. Значне зменшення до нормативного максимуму (35%) цієї зони є важливою ціллю для даного парку. Інші зони (регульована і стаціонарна рекреація) потребують збільшення або формального виокремлення, оскільки одна з них (регульована рекреація) взагалі відсутня. Королівські Бескиди - надмірна площа стаціонарної рекреації (42,5%), частина якої може перейти в зону регульованої рекреації, та частково скомпенсувати невідповідність. В НПП «Великий Луг» площа господарської зони перевищує норматив (44,6%). За можливості, було б доцільно частину відповідних територій перенести до зони стаціонарної рекреації, яка наразі взагалі відсутня, та регульованої рекреації, яка наразі значно менше норми

(7%). НПП «Гуцульщина» варто за можливості перенести частину господарської зони (50,7% наразі) хоча б в зону стаціонарної рекреації, яка зовсім далека від нормативних 10% і прийняти до уваги значно зменшену заповідну зону (7,7%). «Дворічанський» - необхідно зменшити площу господарської зони (57,2%) і водночас збільшити заповідну зону (нині 17,5%) і зону регульованої рекреації (23,0%) до мінімально допустимих нормативів. «Деснянсько-Старогутський» - незначне перевищення господарської зони могло б компенсувати відсутність стаціонарної зони. Тоді як частина регульованої рекреації, за можливості, наблизилася б заповідну зону (15,7%) до нормативної (20%). «Святі Гори» - парк має значне перевищення в зоні регульованої рекреації (79,4%) та далеку від нормативних показників заповідну зону (6,5%). Можливо, за рахунок певних відповідних територій з зони регульованої рекреації, можна було б хоча б наблизити заповідну зону до нормативних 20-ти %. «Гомільшанські ліси» - господарська зона є надмірною (75,5%) і потребує суттєвого скорочення. Інші зони, зокрема заповідна (7,1%) і регульована рекреація (9,6%) — значно нижчі за норму і мають бути суттєво збільшені. «Залісся» — аналогічна ситуація до попереднього НПП: господарська зона (71,1%) перевищує норму, а заповідна (16,9%) і рекреаційна зони — недостатні. Рекомендується почати з поступового збільшення рекреаційної зони за рахунок вилучення територій з господарської зони. Подільські Товтри — господарська зона займає 94,1% (!) території, що повністю суперечить нормативам. Необхідне радикальне переформатування зонування з виділенням заповідної, регульованої та стаціонарної рекреаційної зон відповідно до ДБН.

Ужанський — площа господарської зони складає 70,7%, що є неприйнятним. Рекомендується її зменшення та збільшення площі заповідної зони (11,3%) та інших функціональних зон.

Синевир, Яворівський, Кам'янська Січ, Шацький — через невідповідність сумарних площ функціональних зон загальній площі парку, аналіз видається

неможливим. Необхідно оновити та верифікувати дані зонування. Перед прийняттям рішень щодо перерозподілу потрібно забезпечити точність інформації.

Ці коригування дозволять забезпечити відповідність зонування вимогам законодавства та підвищити ефективність управління охоронюваними територіями.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження встановлено, що функціональне зонування національних природних парків України часто не відповідає встановленим нормативним вимогам, що негативно впливає на ефективність охорони природних територій. Світовий досвід, зокрема практика Канади та біосферних резерватів ЮНЕСКО, демонструє важливість не лише формального поділу на зони, а й реального дотримання режимів використання територій, системного моніторингу та адаптивного управління. Наприклад, у Канаді (Aulavik National Park) запроваджено п'ятирівневу систему зонування з чітким функціональним навантаженням кожної зони та обмеженим доступом у найбільш вразливі частини парку, що дозволяє ефективно поєднувати охорону природи з рекреацією.

Методика дослідження передбачала збір даних з офіційних сайтів НПП і відкритих джерел, розрахунок нормативних площ функціональних зон згідно з ДБН Б.2.2-12:2019, порівняльний аналіз із фактичними даними та візуалізацію результатів.

На основі цього аналізу було умовно розподілено 26 парків на 6 груп за рівнем відповідності зонування нормативам. П'ять з яких градуються від «задовільно» до «зовсім незадовільно» і одна додаткова група, яка зібрала 4 НПП, зонування яких не може бути проаналізовано через різницю загальної площі, наданої у відкритих джерелах та на офіційних сайтах та розрахованої, отриманої при сумуванні площ функціональних зон:

- «Задовільно» - 6,
- «Наближене до задовільного» - 2,
- «Менш наближене до задовільного» - 5,
- «Далеке від задовільного» - 5,
- «Зовсім незадовільне» - 4.

Ситуація в кожному парку залежить від природних умов, рівня рекреаційного тиску, соціально-економічного контексту, проте чітко й обґрунтоване зонування вкрай важливо для досягнення головної мети — збереження екосистем, забезпечення сталого використання природних ресурсів та розвитку екологічного туризму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азово-Сиваський національний природний парк. *ВУЕ*. URL: https://vue.gov.ua/Азово-Сиваський_національний_природний_парк (дата звернення: 06.05.2025).
2. Атлас об'єктів природно-заповідного фонду України. *Природо-заповідний фонд України*. URL: <https://pzf.land.kiev.ua/pzf3.html>
3. Галицький національний природний парк Цікаві місця • Пам'ятки • Що подивитись у Галицький національний природний парк?. *Україна Інкогніта*. URL: <https://ukrainaincognita.com/galickij-nacionalnij-prirodnij-park> (дата звернення: 07.05.2025).
4. Гетьманський національний природний парк - Функціональне зонування території та режим охорони. *Гетьманський національний природний парк - Головна сторінка*. URL: <http://getmanski.info/index.php/ukr/territories/zonuvannya-teritoriji/zonuvannya-ta-rozpodil/441-funktsionalne-zonuvannya-teritoriji-ta-rezhim-okhoroni> (дата звернення: 07.05.2025).
5. Головна - Національний природний парк "Вижницький". *Національний природний парк "Вижницький"*. URL: <https://vyzhnytskyi-park.in.ua/> (дата звернення: 07.05.2025).
6. Головна - *Національний природний парк "Синевир"*. URL: <https://synevyr-park.in.ua/> (дата звернення: 07.05.2025).
7. Головна - *Ужанський національний природний парк*. URL: <https://uzhanskyi-park.in.ua/> (дата звернення: 07.05.2025).
8. Головна | *Національний природний парк «Голосіївський»*. URL: <https://nppg.gov.ua/uk> (дата звернення: 07.05.2025).

9. Головна | *НПП "Тузлівські лимани"*. URL: <https://nationalnaturepar.wixsite.com/tuzlovskilymany> (дата звернення: 07.05.2025).
10. Головна. *Національний природний парк Білобережжя Святослава*. URL: <https://www.belosvyat.com.ua/> (дата звернення: 06.05.2025).
11. Про затвердження ДБН Б.2.2-12:2019 Планування і забудова територій: наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 26.04.2019 № 104 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0104858-19#Text> / (дата звернення: 06.05.2025).
12. Дворічанський національний природний парк. *inside-ua*. URL: <https://inside-ua.com/places/dvorichanskyi-npp> (дата звернення: 07.05.2025).
13. Головна. *Деснянсько-Старогутський національний природний парк* URL: <http://www.nppds.inf.ua/> (дата звернення: 07.05.2025).
14. Загальні відомості про НПП - Мезинський національний природний парк. *Мезинський національний природний парк*. URL: <https://mezinpark.com.ua/zahalni-vidomosti-pro-npp/> (дата звернення: 07.05.2025).
15. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16.06.1992 № 2456-XII : станом на 4 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text> (дата звернення: 08.05.2025).
16. Зонування парку. НПП "Нижньодніпровський". *НПП "Нижньодніпровський"*. URL: <http://nppn.org.ua/zonuvannya-parku> (дата звернення: 07.05.2025).
17. Карта «Національний природний парк «Джарилгацький». *Національний природний парк «Джарилгацький»*. URL: <https://nppd.com.ua/map/> (дата звернення: 07.05.2025).
18. Картографічні матеріали зміни меж (розширення) території НПП. *НПП «Дністровський каньйон»*. URL: <https://dnistercanyon.pp.ua/i>

ndex.php/uk/visitors/karty/425-kartohrafichni-materialy-zminy-mezh-rozshyrennia-terytorii-npp (дата звернення: 07.05.2025).

19. Головна. *Ківерцівський національний природний парк «Цуманська пуца»*. URL: <http://eco.voladm.gov.ua/category/kivercivskiy-nacionalniy-prirodniy-park-cumanska-puscha/> (дата звернення: 07.05.2025).

20. Головна. *Національний природний парк «Святі гори»*. URL: <https://ukrainaincognita.com/bogorodychne-slov039yanskyi-raion-2/natsionalnyi-pryrodnyi-park-svyati-gory> (дата звернення: 07.05.2025).

21. Головна. *Національний природний парк "Верховинський"*. URL: <https://verkhovynskiy-park.in.ua/> (дата звернення: 07.05.2025).

22. Головна. *Національний природний парк "Зачарований край"*. URL: <https://nppzk.info/golovna.html> (дата звернення: 07.05.2025).

23. Національний природний парк "Мале Полісся" - *Природно-заповідний фонд України*. URL: <https://wownature.in.ua/parky-i-zapovidnyku/natsionalnyu-pryrodnyu-park-male-polissia/> (дата звернення: 07.05.2025).

24. Національний природний парк "Нижньосульський" - *Природно-заповідний фонд України*. URL: <https://wownature.in.ua/parky-i-zapovidnyku/natsionalnyu-pryrodnyu-park-nyzhnosulskyi/> (дата звернення: 07.05.2025).

25. Національний природний парк "Хотинський" - *Природно-заповідний фонд України*. URL: <https://wownature.in.ua/parky-i-zapovidnyku/natsionalnyu-pryrodnyu-park-khotynskyy/> (дата звернення: 07.05.2025).

26. Головна. *Національний природний парк "Черемоський"*. URL: <https://cheremoskyi-park.in.ua/> (дата звернення: 07.05.2025).

27. Національний природний парк «Білоозерський» - *Природно-заповідний фонд України*. URL: <https://wownature.in.ua/natsionalnyu-pryrodnyu-park-biloozerskyi/> (дата звернення: 06.05.2025).

28. Національний природний парк «Великий Луг» | *Василівська РДА, Запорізька область*. URL: <https://vasrda.gov.ua/nacionalnij-prirodnij-park-velikij-lug-14-00-52-12-01-2022/> (дата звернення: 07.05.2025).
29. Головна. *Національний природний парк «Гуцульщина»*. URL: https://nnpf.kosiv.org.ua/#google_vignette (дата звернення: 07.05.2025).
30. Національний природний парк «Меотида». Буклет-фотоальбом 2018 - *Українська природоохоронна група*. URL: https://uncg.org.ua/npp-meotyda-2018/?gad_source=1&gbraid=0AAAAABoLIBUcpSBUrppfxDIGBWHo8oJX&gclid=Cj0KCQjw8cHABhC-ARIsAJnY12zxALozVff8Gb4dB5JOnOIDPzhX1ZYySgYNVEuLQPSzWiJnMDmkaS0aAqlGEALw_wcB (дата звернення: 07.05.2025).
31. Національний природний парк «Приазовський». *Українська природоохоронна група*. URL: <https://uncg.org.ua/npp-pryazovsky/> (дата звернення: 07.05.2025).
32. Національний природний парк “Бузький Гард” | *Природно-заповідний фонд України*. URL: <https://buzkiy-gard.com.ua/> (дата звернення: 07.05.2025).
33. Національний природний парк “Білоозерський” | *Природно-заповідний фонд Київщини. Природа України*. URL: <https://pryroda.in.ua/kyiv-region/natsionalni-prirodni-parky/biloozerskyu/> (дата звернення: 06.05.2025).
34. Головна. *Національний природний парк „Прип'ять-Стохід”*. URL: <http://www.pripyat-stohid.org.ua/> (дата звернення: 07.05.2025).
35. Нобельський національний природний парк - *Природно-заповідний фонд України*. URL: <https://wownature.in.ua/parky-i-zapovidnyky/nobelskyu-natsionalnyu-prirodnyu-park/> (дата звернення: 07.05.2025).
36. Головна. *НПП "Кармелюкове Поділля"*. URL: <http://karmelukove.com/> (дата звернення: 07.05.2025).

37. Головна. *НПП "Кремінські ліси"*. URL: <https://608004bb99edd.site123.me/> (дата звернення: 07.05.2025).
38. Головна. *Природно-заповідний фонд України*. URL: <https://wownature.in.ua/oberihaymo/pryrodno-zapovidnyy-fond/> (дата звернення: 07.05.2025).
39. Про нас - *Національний природний парк "Кам'янська Січ"* URL: <https://www.npp-sich.org.ua/pro-nas/> (дата звернення: 07.05.2025).
40. Про парк - *Карпатський національний природний парк*. URL: <https://karpatskyi-park.in.ua/pro-nas/pro-park/> (дата звернення: 07.05.2025).
41. Про парк - Національний парк "Бойківщина". *Національний парк "Бойківщина"*. URL: <https://boikivshchyna-park.in.ua/pro-nas/pro-park/> (дата звернення: 07.05.2025).
42. Про парк - *Національний парк "Залісся"*. URL: <https://zalissia-park.in.ua/pro-nas/pro-park/> (дата звернення: 07.05.2025).
43. Про парк - *Національний парк "Слобожанський"*. URL: <http://slobozhanskyi.in.ua/pro-nas/pro-park/> (дата звернення: 07.05.2025).
44. Про парк - *Національний природний парк "Сколівські Бескиди"* URL: <https://skolebeskydy-park.in.ua/pro-nas/pro-park/> (дата звернення: 07.05.2025).
45. Про парк - *Національний природний парк "Синьогора"* URL: <https://synyogora-park.in.ua/pro-nas/pro-park/> (дата звернення: 07.05.2025).
46. Про парк - *Нижньодністровський національний природний парк*. URL: <http://nnpp.com.ua/pro-nas/pro-park/> (дата звернення: 07.05.2025).
47. Про парк - *Пирятинський національний природний парк* URL: <http://www.npp-p.org.ua/> (дата звернення: 07.05.2025).
48. Про парк - *"Королівські Бескиди" національний природний парк* URL: <https://korolivskibeskydy.org/pro-nas/pro-park/> (дата звернення: 07.05.2025).
49. Про парк - *"Кременецькі гори" національний природний парк* URL: <https://kremgory.in.ua/> (дата звернення: 07.05.2025).

50. Про парк | *Дермансько-Острозький національний природний парк*. URL:<https://npp-derman-ostroh.wixsite.com/nppdo/untitled-c20jy> (дата звернення: 07.05.2025).
51. Проект організації території - *Національний природний парк "Подільські Товтри"* URL:<https://www.npptovtry.org.ua/category/pro-park/zagalna-informatsiya/proekt-organizatsiyi-terytoriyi/> (дата звернення: 07.05.2025).
52. Служба державної охорони Яворівського НПП. *Yavorivskyi Park*. URL: <https://yavorpark.in.ua/ohorona-ta-vidtvorennya/> (дата звернення: 07.05.2025).
53. Управління екології та природних ресурсів. *Миколаївська область, Україна*. URL: <https://ecolog.mk.gov.ua/ua/news/?id=111921> (дата звернення: 07.05.2025).
54. Шацький національний природний парк – *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Шацький_національний_природний_парк (дата звернення: 07.05.2025).
55. Ічнянський національний природний парк – *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Ічнянський_національний_природний_парк (дата звернення: 07.05.2025).
56. ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ЗОНУВАННЯ НПП "ВИЖНИЦЬКИЙ" ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ ЛІСІВ У РОЗРІЗІ ЗОН. Н. В. Стратій. *Науковий вісник НЛТУ України*, 2017, т. 27, № 1 URL:https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2017/27_1/21.pdf (дата звернення: 07.05.2025).
57. "Гомільшанські ліси" національний природний парк. *Україна Інкогніта*. URL: <https://ukrainaincognita.com/siverskyi-donets/natsionalnyi-pryrodnyi-park-gomilshanski-lisy> (дата звернення: 07.05.2025).
58. Головна. *Північне Поділля*” - національний природний парк. URL:<https://park-podillya.com.ua/> (дата звернення: 07.05.2025).
59. A framework for functional zoning of national parks based on biocultural diversity assessment / X. Song et al. *Global Ecology and Conservation*. 2024. Vol. 51.

P. e02877. URL: <https://doi.org/10.1016/j.gecco.2024.e02877> (дата звернення: 07.05.2025).

60. Functional zoning of China's protected area needs to be optimized for protecting giant panda / H. Zhuang et al. *Global Ecology and Conservation*. 2021. Vol. 25. P. e01392. URL: <https://doi.org/10.1016/j.gecco.2020.e01392> (дата звернення: 07.05.2025).

61. Government of Canada. Zoning in National Parks / *Aulavik National Park* URL: <https://parks.canada.ca/pn-np/nt/aulavik/gestion-management/plan/plan2/sec6> (дата звернення: 07.05.2025).

62. National parks best practices: Lessons from a century's worth of national parks management / K. Ferretti-Gallon et al. *International Journal of Geoheritage and Parks*. 2021. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ijgeop.2021.05.004> (дата звернення: 07.05.2025).